

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ**

**COMPARATIVE ANALYSIS OF TAX SYSTEMS OF FOREIGN
COUNTRIES AND UKRAINE**

Мережко Світлана Петрівна, студентка,

Донецький Державний технічний університет

Ушолік Наталя Романівна, студентка,

Донецький національний технічний університет

Лизунова Олена Миколаївна,

доктор економічних наук, професор,

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0083-4422>

Мережко Світлана НА АНГЛ,

SEIU «Donetsk National Technical University»

Ушолік Наталя НА АНГЛ,

SEIU «Donetsk National Technical University»

Olena Lyzunova,

SEIU «Donetsk National Technical University»

У статті розглянуто особливості побудови податкових систем в Україні та в зарубіжних країнах. Досліджено питому вагу податкових платежів у структурі валового внутрішнього продукту країн ЄС, США, Японії та України. Розглянуто сутність основних податків: податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств тощо. Проаналізовані максимальні ставки податків в Україні та в інших країнах. Доведено, що основне завдання при формуванні податкових систем полягає в

оптимізації потреб у податкових надходженнях із можливостями їхнього отримання. Охарактеризовано принцип простоти адміністрування, який полягає в мінімізації витрат на сплату податків, простоті їх нарахування, зменшення часу на їх контроль. Наведені особливості принципу соціальної направленості податкової системи спрямованого на вирішення соціальних проблем. Зроблено оцінку податкового тиску в Україні і інших країнах світу.

Проаналізовано загальну кількість податків в різних країнах. Виявлено, що в Україні на відміну від зарубіжних країн, в структурі податкових надходжень переважають непрямі податки. Досліджено позитивні та негативні характеристики податкової системи України. Виявлено, що податкові системи різних країн склалися під впливом різних економічних, політичних та соціальних умов. Висвітлено фундаментальні принципи оптимальної податкової системи.

Виявлено, що існує два підходи до оподаткування доходів: пряма і прогресивна система оподаткування. Пряма шкала оподаткування не відповідає принципу соціальної рівності, оскільки малозабезпечені та заможні верстви населення сплачують у бюджет однаковий відсоток свого доходу. Прогресивна система оподаткування застосовується в провідних країнах світу.

Доведено: в Україні оптимальна кількість податків на фоні країн ЄС, що свідчить про умовну легкість їх адміністрування. В нашій країні переважну частину надходжень до бюджету складають непрямі податки, тобто податки, що сплачуються кінцевим споживачем.

Доведено, що процес отримання податків треба організувати таким чином, аби він більшою мірою сприяв реалізації політики кон'юнктури та зайнятості шляхом накопичення фінансових ресурсів. Виявлено напрями підвищення ефективності податкових систем. Зроблено висновки, що податкова система України є проблемною..

Ключові слова: оподаткування, податкова система, податкова політика, бюджетні надходження, податковий тиск, податкова конкуренція, платник податків.

В статье рассмотрены особенности построения налоговых систем в Украине и в зарубежных странах. Исследован удельный вес налоговых платежей в структуре валового внутреннего продукта стран ЕС, США, Японии и Украины. Рассмотрена сущность основных налогов: налога на добавленную стоимость, налога на доходы физических лиц, налога на прибыль предприятий и тому подобное. Проанализированы максимальные ставки налогов в Украине и в других странах. Доказано, что основная задача при формировании налоговых систем заключается в оптимизации потребностей в налоговых поступлениях с возможностями их получения. Охарактеризован принцип простоты администрирования, который заключается в минимизации расходов на уплату налогов, простоте их начисления, уменьшении времени на их контроль. Приведены особенности принципа социальной направленности налоговой системы направленного на решение социальных проблем. Сделана оценка налогового давления в Украине и других странах мира.

Проанализировано общее количество налогов в разных странах. Обнаружено, что в Украине в отличие от зарубежных стран, в структуре налоговых поступлений преобладают косвенные налоги. Исследованы положительные и отрицательные характеристики налоговой системы Украины. Выявлено, что налоговые системы разных стран складывались под влиянием различных экономических, политических и социальных условий. Освещены фундаментальные принципы оптимальной налоговой системы.

Виявлено, що існує два підходи до оподаткування доходів: пряма і прогресивна система оподаткування. Пряма шкала оподаткування не відповідає принципу соціальної рівності, оскільки малозабезпечені та заможні верстви населення сплачують до бюджету однаковий відсоток свого

доходу прогресивна система оподаткування застосовується у провідних країнах світу.

Доведено: в Україні оптимальна кількість податків на тлі країн ЄС, що свідчить про умовну легкість їх адміністрування. У нашій країні переважну частину надходжень до бюджету складають непрямі податки, тобто податки, що сплачуються кінцевим споживачем. Доказано, что процесс получения налогов надо организовать таким образом, чтобы он в большей степени способствовал реализации политики конъюнктуры и занятости путем накопления финансовых ресурсов. Выявлены направления повышения эффективности налоговых систем. Сделаны выводы, что налоговая система Украины является проблемной.

Ключевые слова: налогообложение, налоговая система, налоговая политика, бюджетные поступления, налоговое давление, налоговая конкуренция, налогоплательщик.

The article considers the peculiarities of the construction of tax systems in Ukraine and in foreign countries. The specific weight of tax payments in the structure of gross domestic product of EU countries, USA, Japan and Ukraine is investigated. The essence of basic taxes: the value-added tax, the personal income tax, the corporate income tax and so on is considered. The maximum rates of taxes in Ukraine and in other countries are analyzed. It is proved that the basic problem in formation of tax systems consists in optimization of requirements in tax receipts with possibilities of their reception. The principle of simplicity of administration which consists in minimization of expenses for payment of taxes, simplicity of their calculation, reduction of time for their control is characterized. The features of the principle of social orientation of tax system aimed at solving social problems are given. The estimation of tax pressure in Ukraine and other countries of the world is made.

The total number of taxes in different countries was analyzed. It was found that in Ukraine unlike in foreign countries indirect taxes prevail in the structure of

tax revenues. The positive and negative characteristics of the tax system of Ukraine were studied. It was found that the tax systems of different countries were formed under the influence of different economic, political and social conditions. The fundamental principles of the optimal tax system are highlighted.

It has been revealed that there are two approaches to income taxation: direct and progressive systems of taxation. The direct taxation scale does not correspond to the principle of social equality because low-income and well-to-do people pay the same percentage of their income to the budget. Progressive taxation system is applied in the leading countries of the world.

It has been proved that Ukraine has an optimal number of taxes in comparison with EU countries, which indicates that they are relatively easy to administer. In our country, the overwhelming majority of the budget revenues are indirect taxes, that is, taxes paid by the final consumer.

It is proved that the process of tax collection should be organized in such a way as to contribute more to the realization of the policy of conjuncture and employment by accumulating financial resources. Directions for improving the efficiency of tax systems are identified. Conclusions were drawn that the tax system of Ukraine is a problematic one.

Keywords: taxation, tax system, tax policy, budget revenue, tax pressure, tax competition, taxpayer.

Постановка проблеми. Податкова система виступає в ролі одного із найвпливовіших елементів регулювання економічних і соціальних процесів держави. В умовах глобалізації світової економіки проведення податкової політики перестало бути внутрішньою справою окремої країни. Податкова конкуренція між країнами за залучення транснаціональних інвесторів фактично виступає однією з глобальних сучасних проблем міжнародного рівня. Тому вивчення податкових систем зарубіжних країн набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даного питання займалися такі науковці, як: П. Мельник, Т. Волинець, Ю. Козак, В.Козаченко, О. Лютий, Л. Біла, Л. Лисак, А. Гречко та інші. Однак, на сьогодні залишаються невирішеними питання дотримання соціальної направленості оподаткування, адміністрування податків, росту податкової культури населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Створення ефективної податкової системи є запорукою стабільного економічного розвитку держави, адже податкова система забезпечує постійне надходження коштів до державного бюджету. Податкова система повинна сприяти розвитку діяльності юридичних осіб та приватних підприємців і в той же час задовольняти потреби держави. Одним із шляхів вдосконалення податкової системи України є її порівняння з розвиненими зарубіжними країнами.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є порівняння податкових систем України та зарубіжних країн, виявлення їх особливостей, переваг і недоліків та визначення принципів побудови оптимальної податкової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розвинутих ринкових відносин податкова система є важливим елементом регулювання економічних і соціальних процесів у державі. Основне завдання при формуванні податкових систем полягає в оптимізації потреб у податкових надходженнях із можливостями їхнього отримання. В Україні питома вага податкових платежів у структурі валового внутрішнього продукту нижча, ніж в Японії чи країнах ЄС, але більша, ніж в США. На рисунку 1 графічно представлена питома вага податків у структурі ВВП країн ЄС, США, Японії та України.

З рис. 1 можна зробити висновок, що в Україні відносно невеликий податковий тиск 27,3%, менший лише в США 26,9%, в той час у країнах ЄС податковий тиск у середньому склав 39,3%.

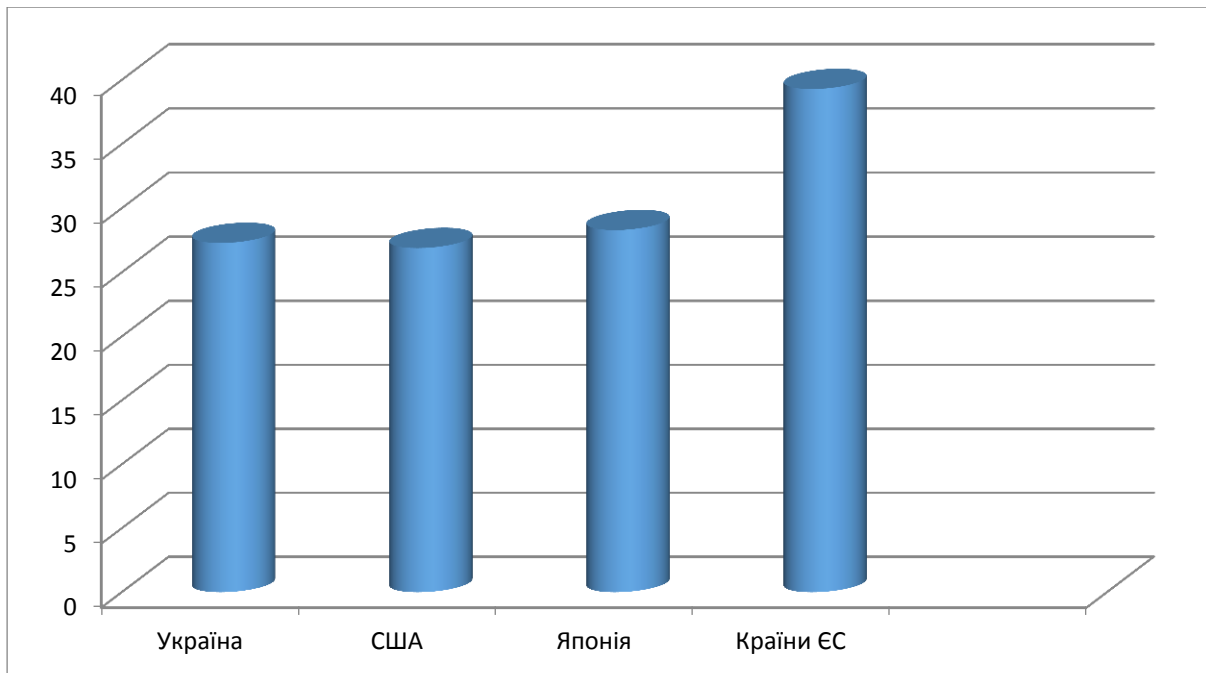

Рис. 1. Питома вага податків у структурі ВВП країн ЄС, США, Японії та України [1]

Принцип простоти адміністрування полягає в мінімізації витрат на сплату податку, простоту його нарахування, зменшення часу на його адміністрування, зручність тощо. Працівники податкової служби повинні надавати допомогу платникам податків у вигляді безкоштовних консультацій, рекомендацій, щодо виконання їх зобов'язань перед державою.

Принцип соціальної направленості полягає у тому, що податкова система повинна сприяти вирішенню соціальних проблем. З точки зору теорії у світі існує два підходи до оподаткування доходів:

1) плоска шкала оподаткування означає податок, що справляється за єдиною ставкою за будь-якого рівня доходу – єдина ставка прибуткового податку, яка розглядається, як альтернатива прогресивному оподаткуванню;

2) прогресивна шкала оподаткування – система оподаткування, що побудована на принципі збільшення податкових ставок залежно від зростання рівня оподаткованого доходу платника податку [2, с. 32].

Плоска система застосовується переважно в країнах, які не можна віднести до економічних лідерів, а саме: в Україні, Росії, Грузії, Болгарії та інших. Справа у тому, що плоска шкала оподаткування не відповідає принципу соціальної рівності, оскільки малозабезпечені та заможні верстви населення сплачують у бюджет однаковий відсоток свого доходу. Прогресивна система оподаткування застосовується в таких провідних країнах світу, як: Франція, США, Німеччина, Великобританія, Нідерланди. Наприклад, у Франції особи з низьким доходом звільняються від податку, а річні доходи у межах 5963 євро оподатковуються за ставкою 0%; річні доходи від 5963 євро до 11896 євро – за ставкою 5,5%; річні доходи від 11 897 євро до 26 420 євро – за ставкою 14%; доходи у частині від 26 421 євро до 70 830 євро – за ставкою 30%; від 70 831 до 150 000 євро – за ставкою 41%; від 150 001 до 1 000 000 євро – за ставкою 45% [3]. В Японії особи з річними доходами від 1 до 1 950 000 єн – за ставкою 5%; річні доходи від 1 950 001 єн до 3 300 000 єн – за ставкою 10%; річні доходи від 3 300 001 єн до 6 950 000 єн – за ставкою 20%; річні доходи від 6 950 001 єн до 9 000 000 єн – за ставкою 23%; річні доходи від 9 000 001 єн до 18 000 000 єн – за ставкою 33%; річні доходи від 18 000 001 єн і більше – за ставкою 40%. Принцип економічної ефективності має базуватися на відповідності встановлених ставок податків економічному розвитку країни. Цей принцип має враховувати вплив податкової системи на розвиток підприємницької діяльності та науково-технічного прогресу.

Велику роль відіграє і кількість податків: чим менше податків, тим легше здійснювати контроль за правильністю їх нарахування та сплати. В Україні у загальному сплачують 11 податків та зборів, 7 державних та 4 місцевих. В Японії 55, 25 державних та 30 місцевих податків та зборів. У провідних країнах ЄС від 7 до 16 (Нідерланди – 9, Італія – 15, Франція – 7, Німеччина – 16, Португалія – 8, Іспанія – 8). У Великобританії 8 податків.

За цим показником можна зробити висновок про те, що в Україні оптимальна кількість податків на фоні країн ЄС, що свідчить про умовну легкість їх адміністрування.

В Україні переважну частину надходжень до бюджету складають непрямі податки, тобто податки, що сплачуються кінцевим споживачем. До основних непрямих податків належать податок на додану вартість та акцизний податок. Так у 2020 році податок на додану вартість склав 50,69% загальних надходжень до бюджету, а акцизний податок – 15,64%, податок на доходи фізичних осіб – 21,33%, податок на прибуток підприємств – 9,25%. Тобто фактично у 2020 році звичайне населення України сплатило 87,66% усіх податкових надходжень до бюджету, що в абсолютному вираженні склало 570 475,5 млн грн. У розвинених європейських країнах та США переважну кількість надходжень до бюджету займають прямі податки такі, як прибутковий податок з фізичних осіб та податок на прибуток підприємств.

Проаналізуємо ставки основних податків в Україні та в інших країнах (табл.2).

Таблиця 1. Максимальні ставки податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток в Україні та зарубіжних країнах

Країна	Ставка ПДВ		Ставка ПДФО		Ставка податку на прибуток		Загальний рейтинг країни, місце
	%	місце	%	місце	%	місце	
Україна	20	2	18	1	18	1	1
Німеччина	19	1	47,5	6	29,8	4	3
Іспанія	21	3	45	4	30	5	4
Італія	22	4	45,6	5	31,4	6	7
Франція	20	2	45	4	34,4	8	6
Нідерланди	21	3	52	7	25,5	3	5
Португалія	23	5	42	3	36	9	8
Бельгія	21	3	53,7	8	34	7	9
Польща	23	5	32	2	19	2	2

Як свідчать дані, ставки основних податків в Україні є нижчими ніж в країнах Європи, США та Японії. Також важливо виділити, що в Україні та Європі найбільш кримінальним є податок на додану вартість, у першу чергу це пов'язано зі звільнення операцій експорту від оподаткування даним податком і можливістю його відшкодування. Україна посідає перше місце за найнижчими максимальними податковими ставками по трьох основних податках серед обраних країн Європи. На другому місці розмістилась Польща, на третьому Німеччина, четвертому Іспанія, п'ятому Нідерланди. Можна зробити висновок, що в Україні найнижчі максимальні податкові ставки серед провідних країн Європи.

На думку багатьох економістів Західної Європи, податкова система оптимальна, якщо наслідують такі принципи:

а) витрати держави на утримання податкової системи та витрати платника, пов'язані з процедурою сплати, повинні бути максимально низькими;

б) податковий тягар не можна доводити до такого рівня, коли він починає зменшувати економічну активність платника;

в) оподаткування не повинно бути перешкодою ні для внутрішньої раціональної організації виробництва, ні для його зовнішньої раціональної орієнтації на структуру попиту споживачів;

г) процес отримання податків треба організувати таким чином, аби він більшою мірою завдяки накопиченню фінансових ресурсів сприяв реалізації політики кон'юнктури та зайнятості;

д) цей процес повинен впливати на розподіл доходів у напрямку забезпечення більшої справедливості;

е) при визначенні податкової платоспроможності приватних осіб слід вимагати надання лише мінімуму даних, які торкаються особистого життя громадян.

Наведений перелік переконує, що ці загальні вимоги значною мірою повторюють фундаментальні принципи, які мають бути основою для

побудови податкової системи будь-якої цивілізованої держави. Тому основним напрямом підвищення ефективності податкових систем як основи для їх вдосконалення може бути активніше втілення фундаментальних принципів оподаткування, що є надбанням багатьох поколінь вчених і практиків.

І хоча ці заходи специфічні щодо окремих країн, які вирізняються прихильністю до тієї чи іншої економічної теорії та власною інтерпретацією положень, у цілому вони спрямовані на досягнення справедливості й ефективності оподаткування. На сьогодні в країнах із розвинутою ринковою економікою податкова система дійсно повинна впливати на стабілізацію економічного циклу, стимулювання економічного зростання, обмеження інфляції та безробіття.

Для країни з перехідною економікою реалізація фундаментальних принципів при побудові податкової системи – надзвичайно складне завдання. Важко втілювати навіть ті завдання, що постали на початкових етапах переходу до ринкових умов господарювання, - усунення фіскального ухилу, надання цільової функції кожному з податків та пов'язаної з цим форми контролю платника за використанням сплаченого ним податку. І нині практичні заходи в сфері оподаткування – це, в основному, засоби оперативного ускладнення ситуації.

За цих умов робота податкових органів на системній основі надто ускладнена. Теоретична концепція свідомого регулювання економічних процесів, важливим інструментом якого є податки, значною мірою робота майбутнього. Та все ж завдяки досягненню тимчасових компромісів перспективним напрямком розвитку оподаткування в країнах із перехідною економікою слід вважати спрямованість у побудові національної податкової системи з дотриманням основних принципів. Вони повинні використовуватися і як основні критерії для оцінки ефективності податкової системи.

Висновки. Порівнявши податкову систему України з більш розвиненими країнами, ми дійшли висновку, що ідеальної податкової системи не існує ні в одній із країн, але є системи наближені до ідеалу в таких країнах, як: Німеччина, США, Італія. З позитивних характеристик податкової системи України можна виділити відносно невеликий податковий тиск порівняно з країнами Європи та найнижчі ставки основних податків. На жаль, негативних характеристик набагато більше, ніж позитивних, серед них переважна доля податкових надходжень від непрямих податків над прямими, плоска система оподаткування, значні розбіжності в бухгалтерському та податковому обліках, слабка система адміністрування. Те, що податкові системи різних країн склалися під впливом різних економічних, політичних та соціальних умов, пояснює їхню недосконалість. Це, в свою чергу, зумовлює ту обставину, що в різних країнах ведеться постійний пошук оптимальних варіантів у галузі оподаткування. Процес отримання податків треба організувати таким чином, аби досягалася рівновага між потребами наповнення бюджетів та дотримання соціальної справедливості в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення: автореф. дис. д.е.н. / А.М. Соколовська – К., 2018. – 488 с.
2. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2017. – 639 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liga.net>
4. Гречко А.В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції / А.В. Гречко // Економіка та управління національним господарством. – 2016. – № 3. – С. 60-70.
5. Презентація результатів дослідження на тему: «Сприйняття українцями ситуації в сфері оподаткування України» / Український офіс

міжнародного дослідницького агентства IFAK Institut. – Червень, 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ueff.org/#!/Податкова-панщина-лише-20-українців-вважають-існуючі-податкисправедливими/cjds/575e8e470cf2d021c3fb4c96>

6. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну систему оподаткування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navishcho-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya>

7. Гусейніков Ю. Досвід країн Євросоюзу в боротьбі з податковими злочинами / Ю. Гусейніков // Україна-НАТО. – К., 2018. – № 3. – С. 45.

References:

1. Sokolovskaya AM The tax system of the state: the theory and practice of formation: author's ref. dis. d.e.n. / A.M. Sokolovskaya - K., 2018. - 488 p.

2. Carlin MI Finance of the European Union / M.I. Carlin. - K .: Знання, 2017. - 639 с.

3. Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI // Database of information and legal system "LEAGUE". [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: [http // www.liga.net](http://www.liga.net)

4. Grechko AV Prospects for reforming the tax system of Ukraine in terms of European integration / A.V. Grechko // Economics and management of the national economy. - 2016. - № 3. - P. 60-70.

5. Presentation of research results on the topic: "Perception of the situation of Ukrainians in the field of taxation in Ukraine" / Ukrainian office of the international research agency IFAK Institut. - June, 2016. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ueff.org/#!/Podatkova-panschina-leche-20-ukrayntsiv-vazhalyu-existing-taxes Fair / cjds / 575e8e470cf2d021c3fb4c96>

6. Podatki u sviti`: navishho nam potrebnі podatki ta yak stvoriti effektivnu sistemu opodatkuvannya? [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu:

<http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya>

7. Huseynikov Y. The experience of EU countries in the fight against tax crimes / Y. Huseynikov // Ukraine-NATO. - K., 2018. - № 3. - P. 45.